

Koncepcja *smart villages* – od hasła do instrumentu rozwoju wsi

mgr Łukasz Komorowski (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN)

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”

Materiał opracowany przez Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk na rzecz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Warszawie.

Plan prezentacji

Dlaczego mówimy o smart villages?

Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych

Smart villages – geneza, definicja, cechy

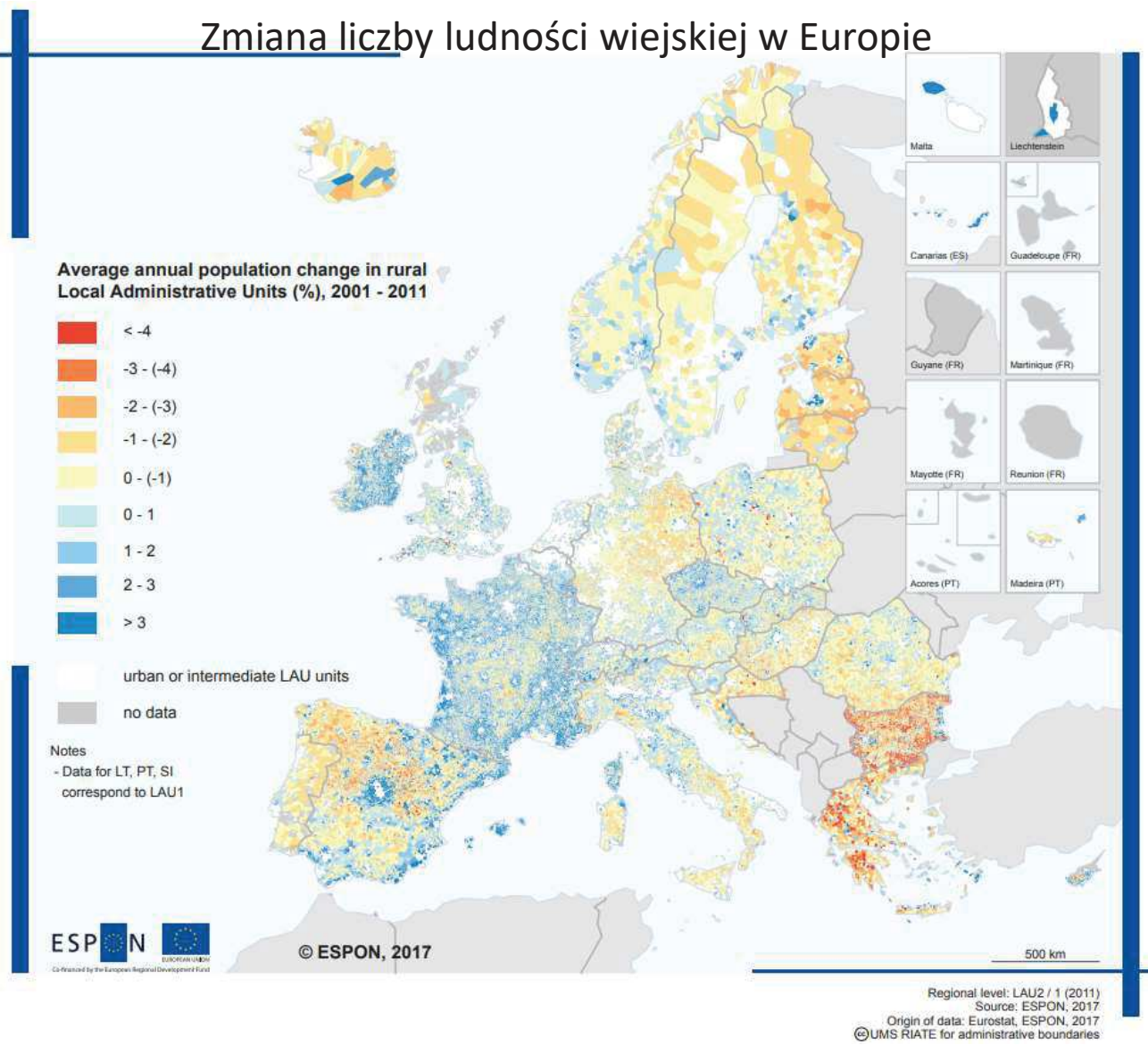
Rekomendacje i działania wobec smart villages

Poszukiwanie smart rozwiązań

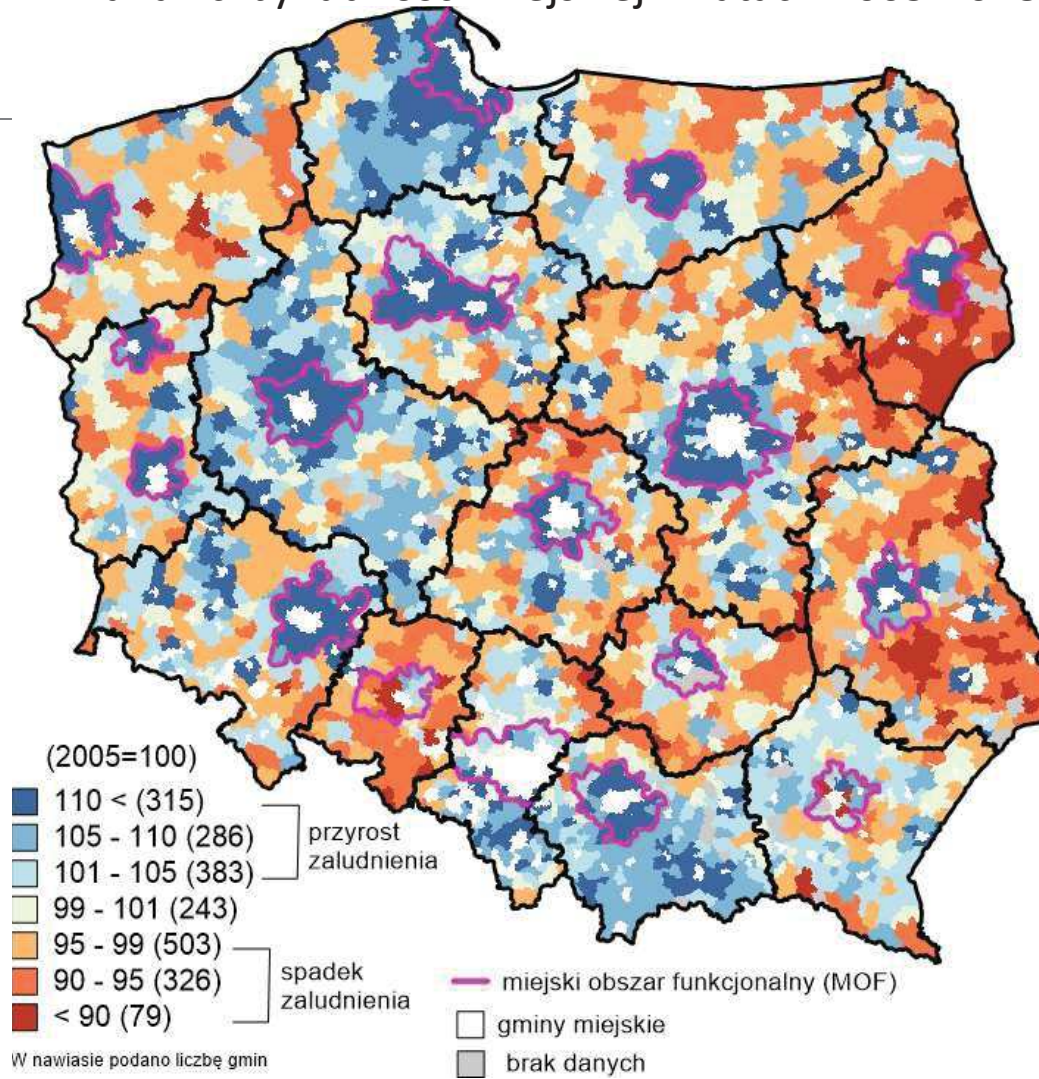
Co to znaczy „smart”?

- **Smart (ang.) – inteligentny, mądry, sprytny, elegancki, modny, szykowny, bystry, cwany.**
- Nie ma idealnego i precyzyjnego tłumaczenia słowa „smart” na język polski.

Zmiana liczby ludności wiejskiej w Europie

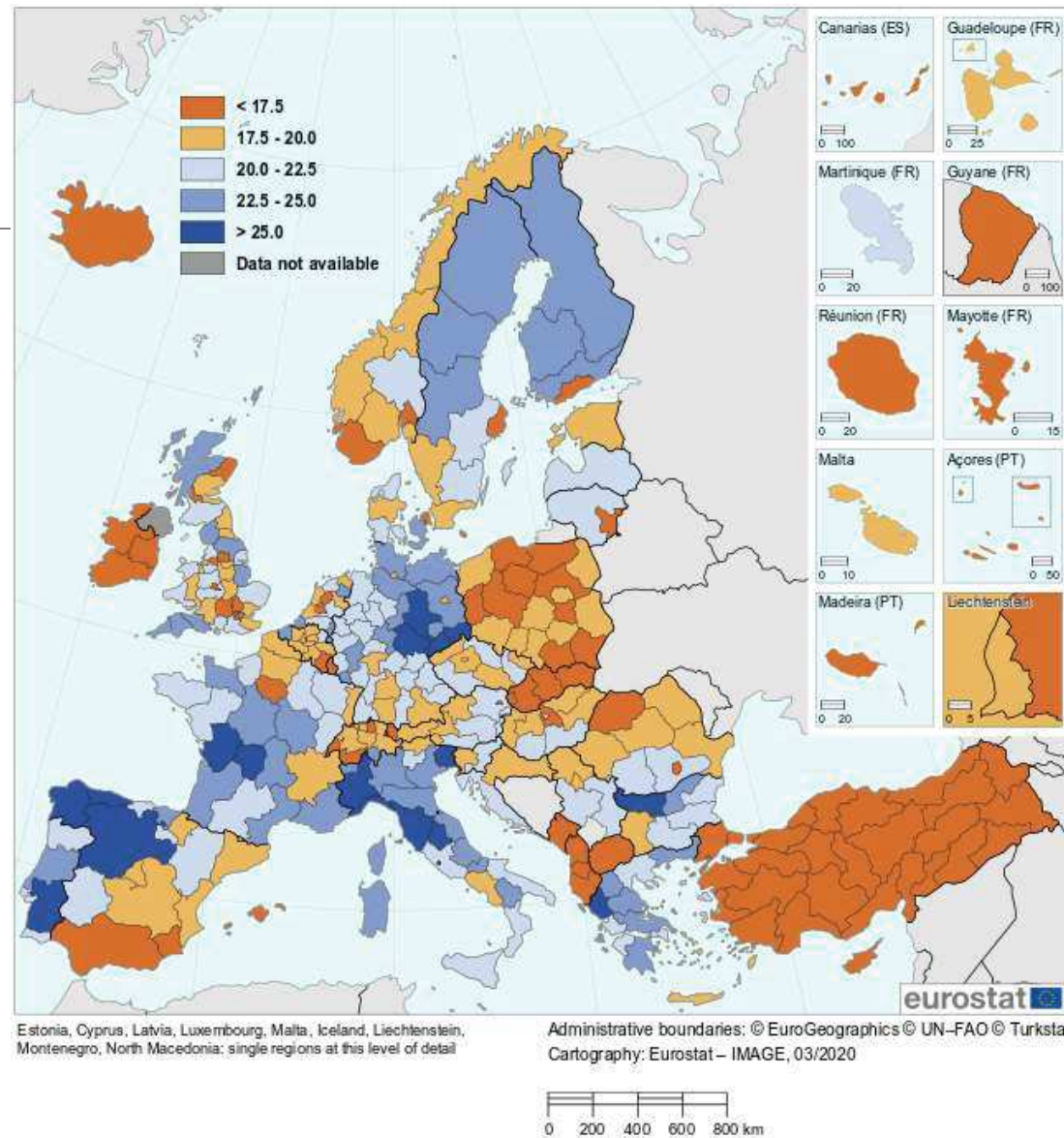

Zmiana liczby ludności wiejskiej w latach 2005-2018

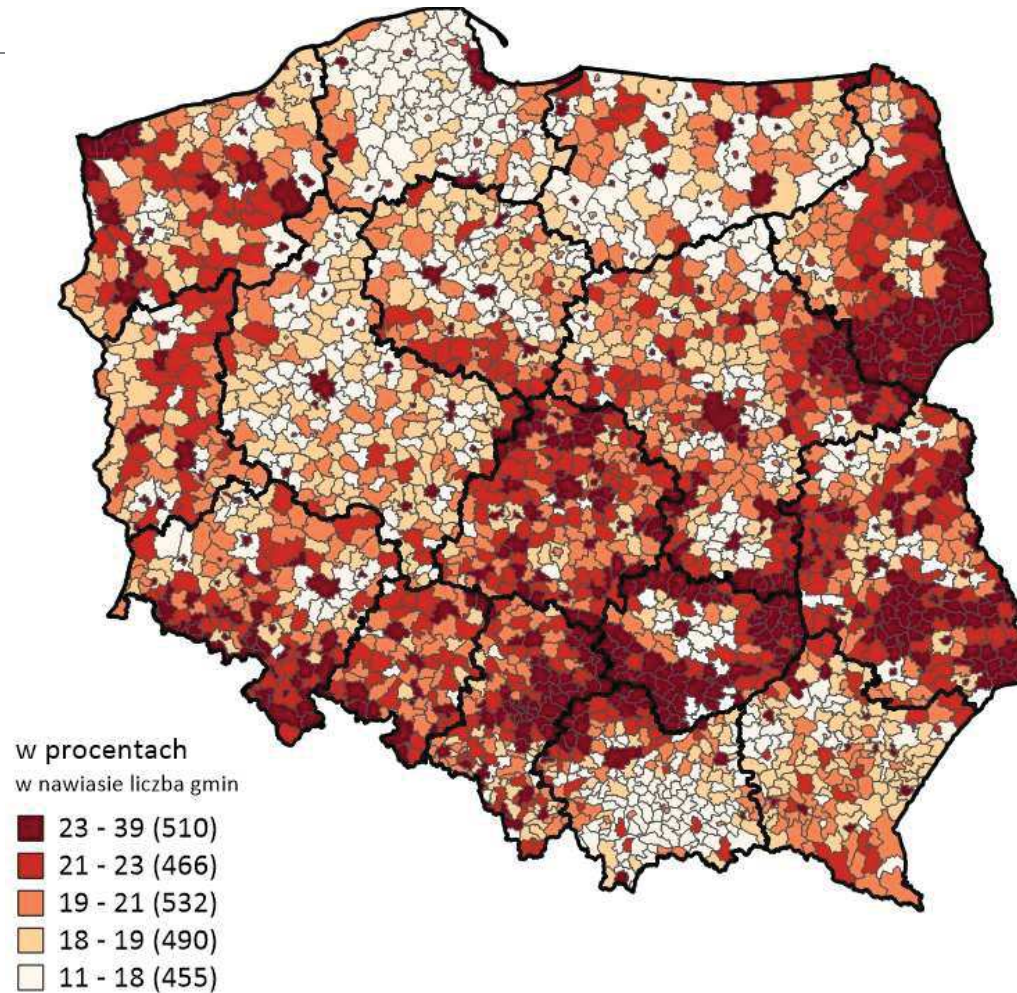

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS.

Udział osób w wieku 65 lat i więcej w ludności ogółem w Europie

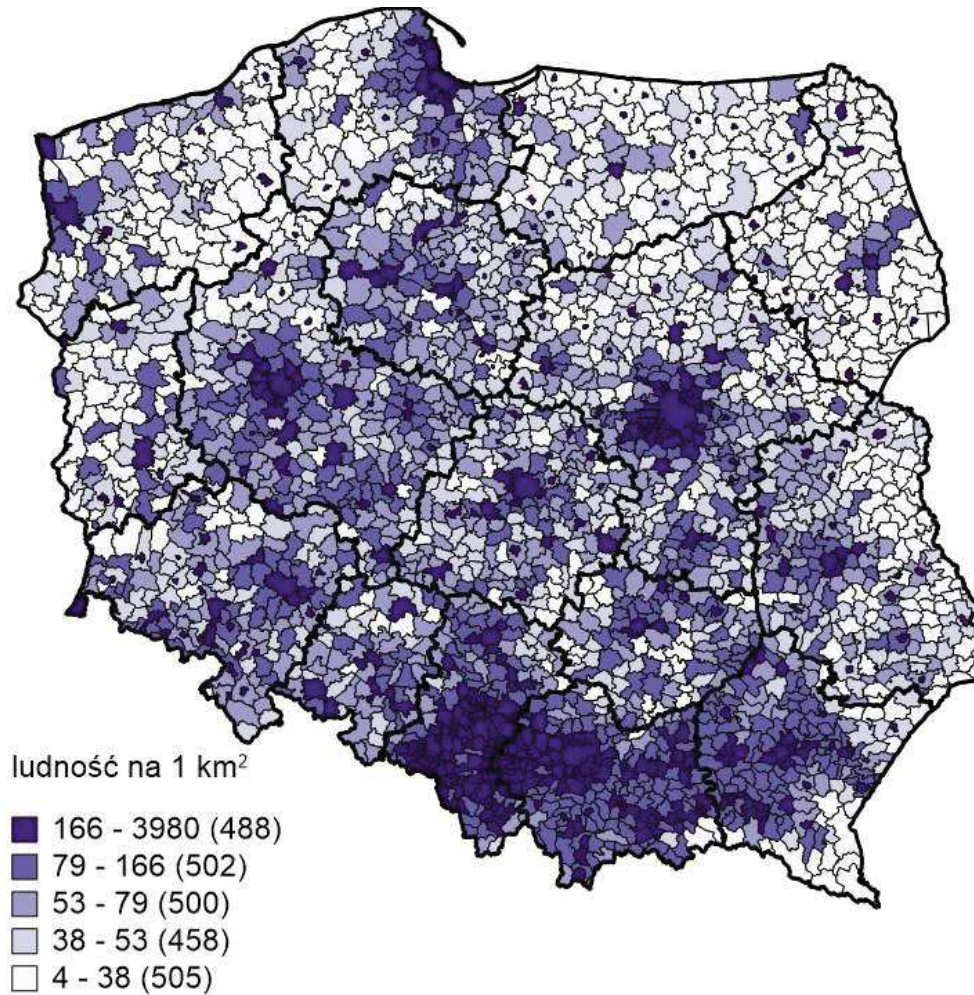

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (60/65+) w ludności gminy ogółem w 2019 r.

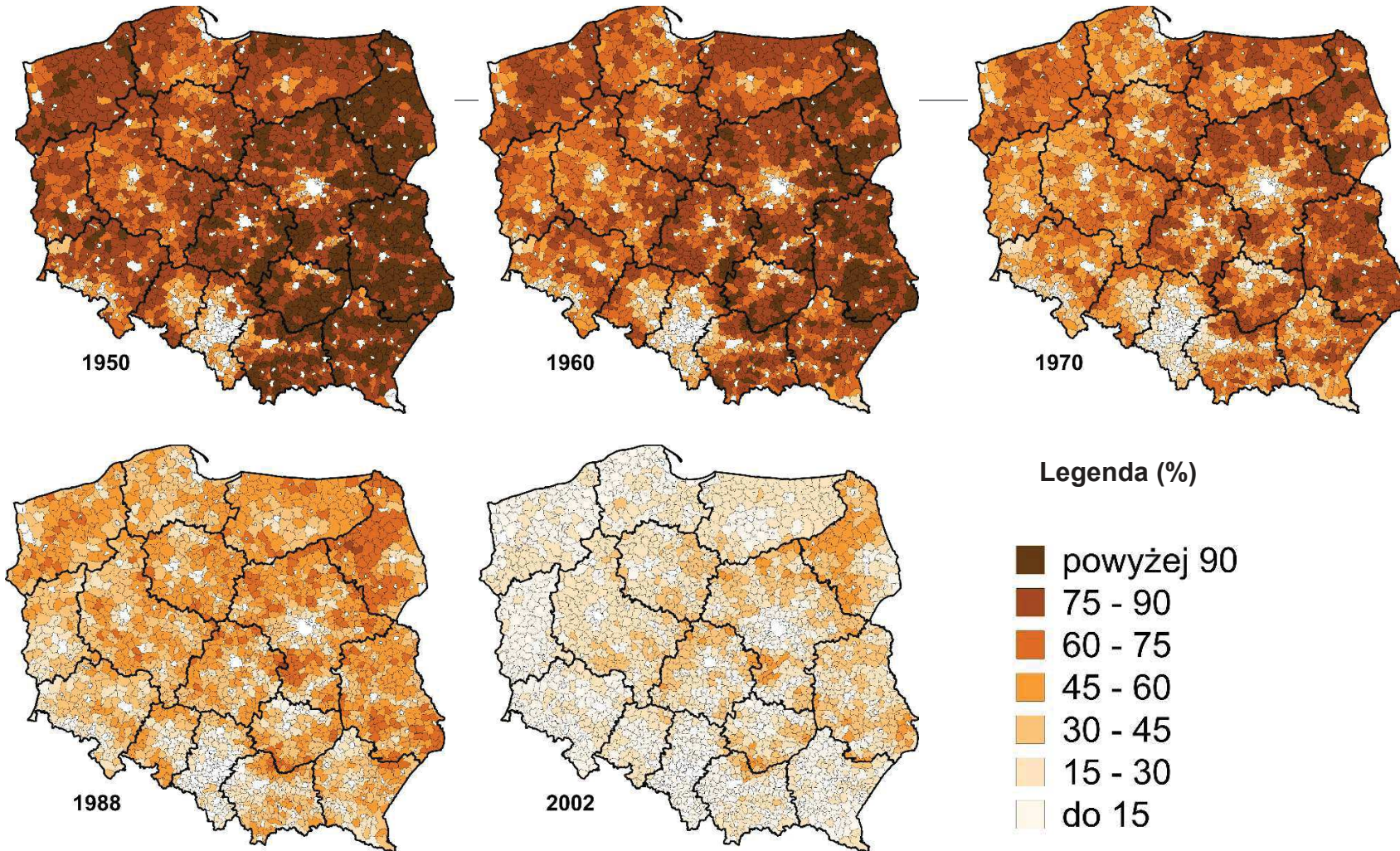

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS.

Gęstość zaludnienia (osoby na 1 km²)

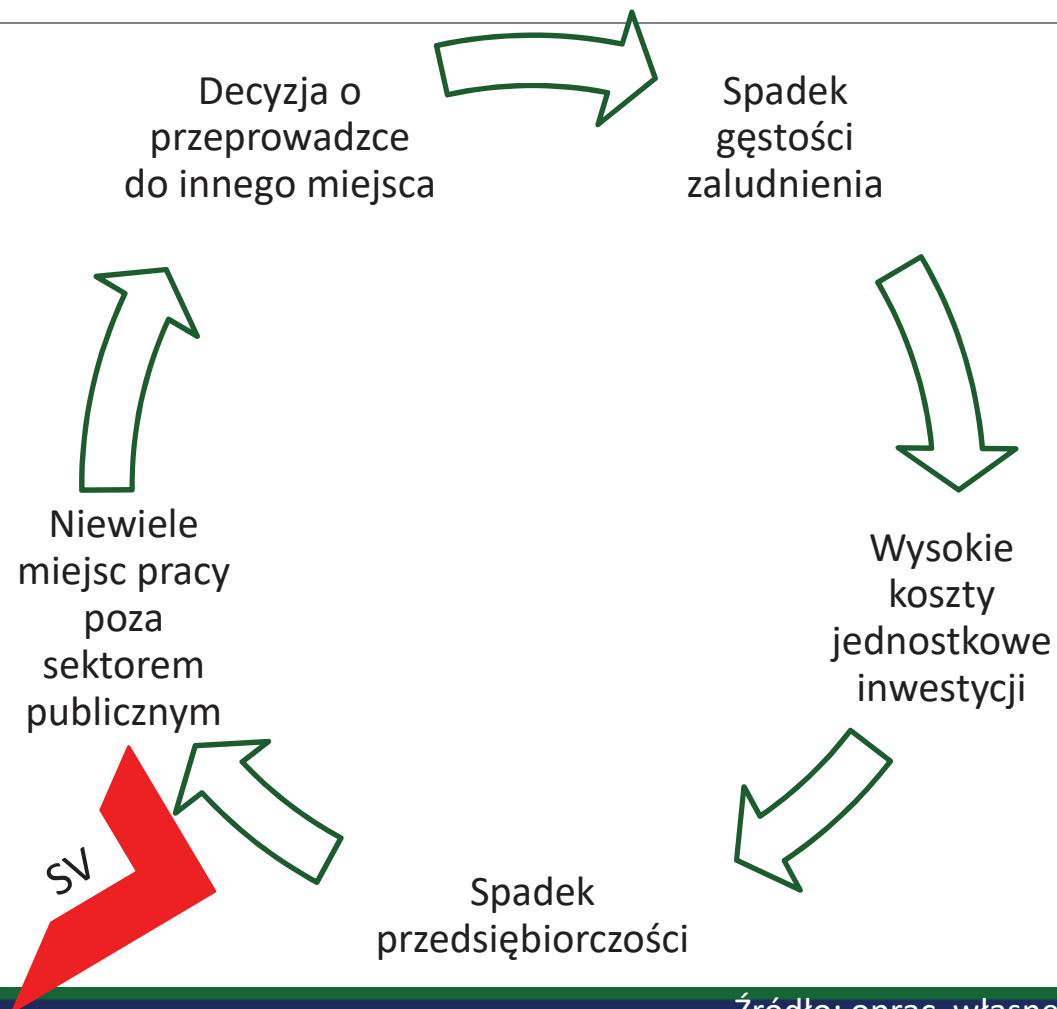

Utrzymujący się z rolnictwa w ogóle ludności w latach 1950–2002

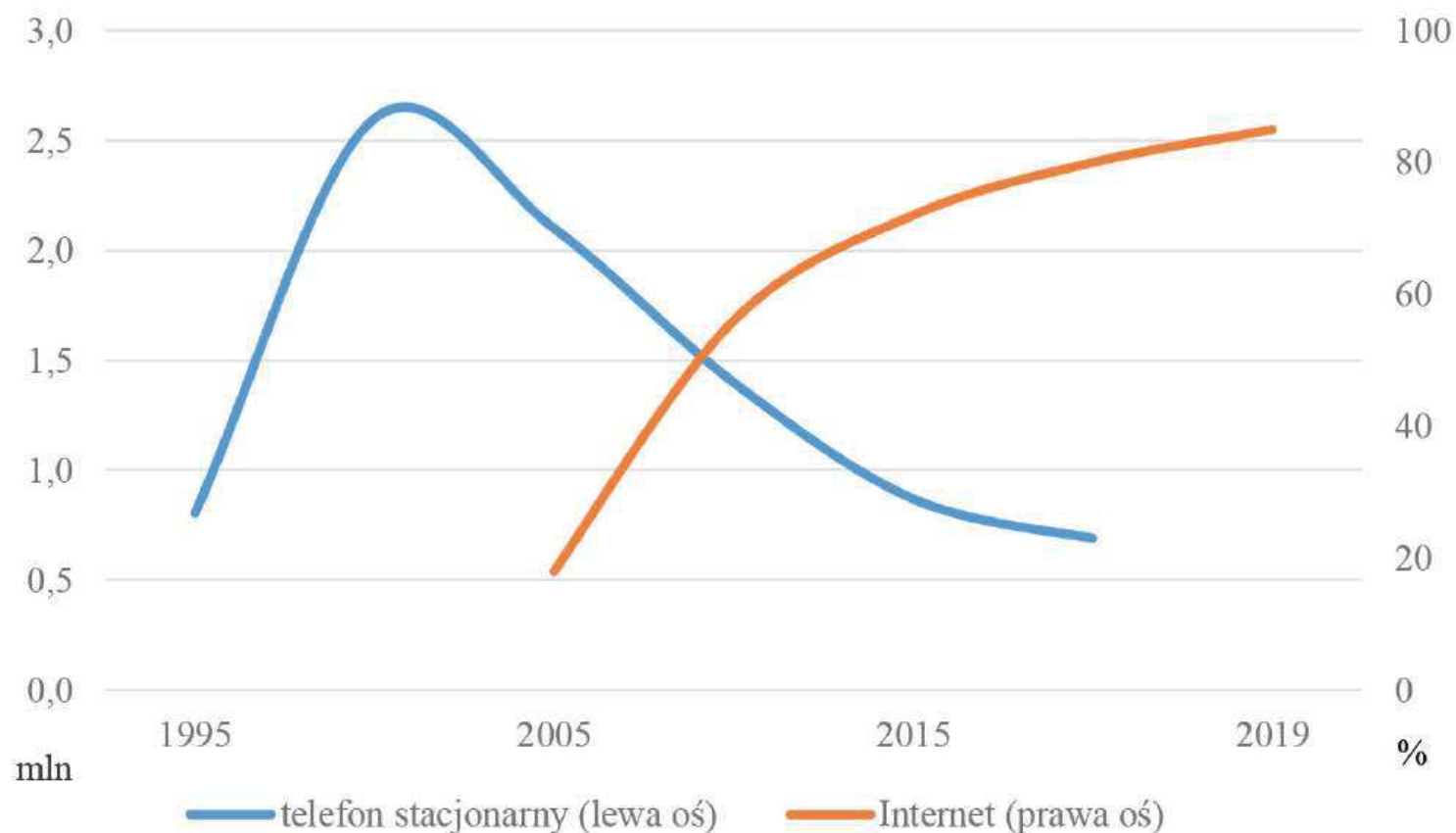
Źródło: oprac. własne na podstawie spisów powszechnych za lata 1960, 1970, 1988, 2002.

Czy potrzebujemy nowego myślenia o wsi?

Źródło: oprac. własne na podstawie ENRD 2018.

Liczba wiejskich abonentów telefonii stacjonarnej (lewa oś) oraz odsetek wiejskich gospodarstw domowych z dostępem do internetu (prawa oś) w latach 1995-2019

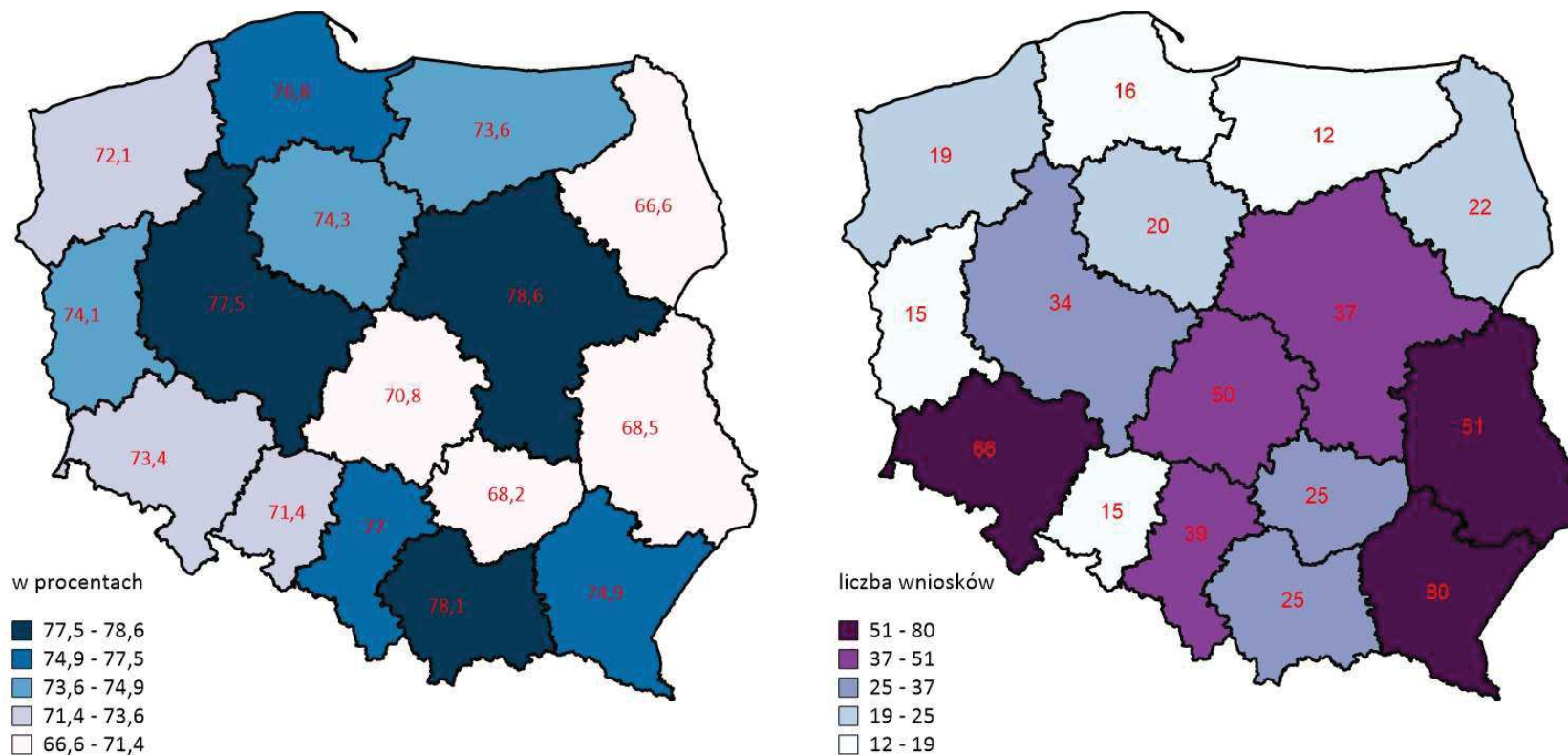

Źródło: Kalinowski, Komorowski, Rosa 2021, s. 22.

Od telefonu stacjonarnego do sieci internetowej

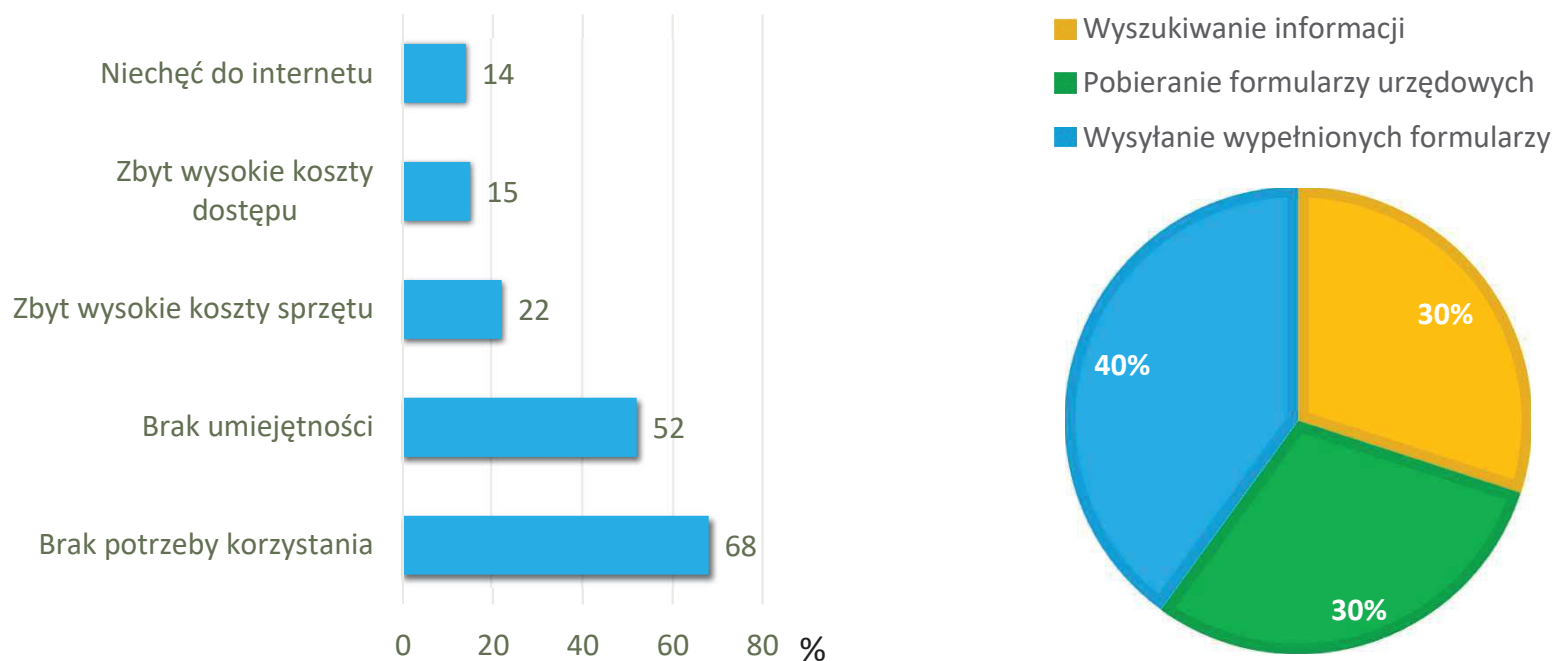
- Suma środków przeznaczonych na cyfryzację obszarów wiejskich w ramach **Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020** wyniosła do lutego 2020 r. ok. 13 mld PLN.
- Z danych projektu „**Monitoring rozwoju obszarów wiejskich**” wynika, że w trakcie 2 na 3 zebrania wiejskie i narady z sołtysami poruszany jest temat dostępu do internetu. Jest on podejmowany tym częściej, im słabsza jest dostępność do internetu na danym obszarze.

Odsetek komputerów z dostępem do internetu w 2017 r. (z lewej) oraz liczba wniosków o dofinansowanie projektów z zakresu powszechnego dostępu do szybkiego internetu w ramach PO Polska Cyfrowa 2014-2020 (stan na 30.06.2020 r.) (z prawej)

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS (kategorie: ludność, fundusze unijne).

Odsetek wskazań na powody braku dostępu do internetu w gospodarstwie domowym w 2019 r. (wieś wraz z miastem) (z lewej) oraz przeważające cele korzystania przez mieszkańców z e-administracji w 2019 r. (z prawej)

Źródło: Społeczeństwo informacyjne... 2019.

Smart villages – jak to się zaczęło...

- **Wizję Smart Villages** przedstawili w 2015 r. Terry van Gevelt i John Holmes.
- Przedmiot zainteresowania: nowoczesne źródła energii, bezpieczeństwo żywnościowe, edukacja, opieka zdrowotna.

„Energia to złota nić, która łączy wzrost gospodarczy, większą sprawiedliwość społeczną i środowisko, które pozwala na rozwój ludzkości” (Ban Ki-moon, sekretarz generalny ONZ w latach 2007-2016).

Źródło: van Gevelt i Holmes 2015.

Smart villages – jak to się zaczęło...

- Ogłoszenie w 2016 r. Deklaracji pt. *Lepsze życie na obszarach wiejskich* (potocznie zwaną **Deklaracją z Cork 2.0**).
- Uczestnicy Europejskiej Konferencji w sprawie Rozwoju Obszarów Wiejskich w irlandzkim Cork wypracowali **kierunki rozwoju obszarów wiejskich i polityki rolnej UE**.

*Szczególną uwagę należy zwrócić na **pokonanie przepaści cyfrowej** i rozwijanie możliwości, jakie oferuje lepsza jakość sieci połączeń i cyfryzacja na obszarach wiejskich*

Źródło: Cork 2.0. Deklaracja „Lepsze życie na obszarach wiejskich” 2016.

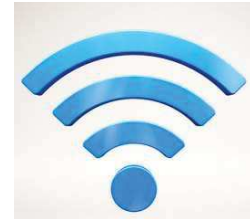
Smart villages – jak to się zaczęło...

- W 2017 r. Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) zaproponowała ***Działania UE na rzecz smart villages***.
- Potrzeba połączenia różnych programów w celu stworzenia strategicznego podejścia do promowania smart villages.
- Wstępna **definicja** pojęcia „smart villages”.
- Odwołania do smart rozwoju obszarów wiejskich w kolejnych dokumentach: Deklaracji z Bled, w *Zasadach kształtowania polityki obszarów wiejskich OECD*, Deklaracji z Candás.

Źródło: Działania UE na rzecz smart villages 2017, Deklaracja z Bled 2018, OECD 2019, Deklaracja z Candás 2019.

*Mianem smart villages określić można te wsie (społeczności lokalne), które wykorzystują **technologie cyfrowe i innowacje** na co dzień, poprawiając w ten sposób **jakość życia**, polepszając standard **usług publicznych** i lepiej wykorzystując **zasoby lokalne***

technologie cyfrowe i innowacje

jakość życia

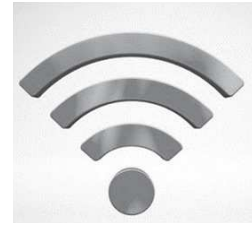
usługi publiczne

zasoby lokalne

technologie cyfrowe i innowacje

jakość życia

usługi publiczne

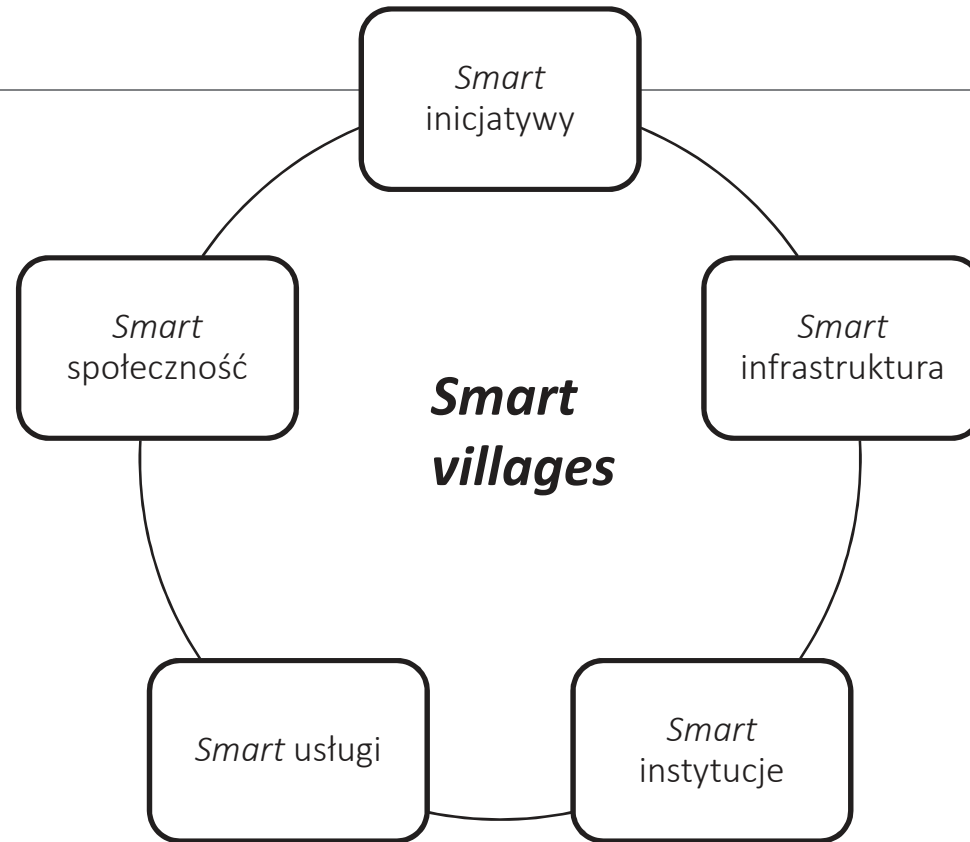

zasoby lokalne

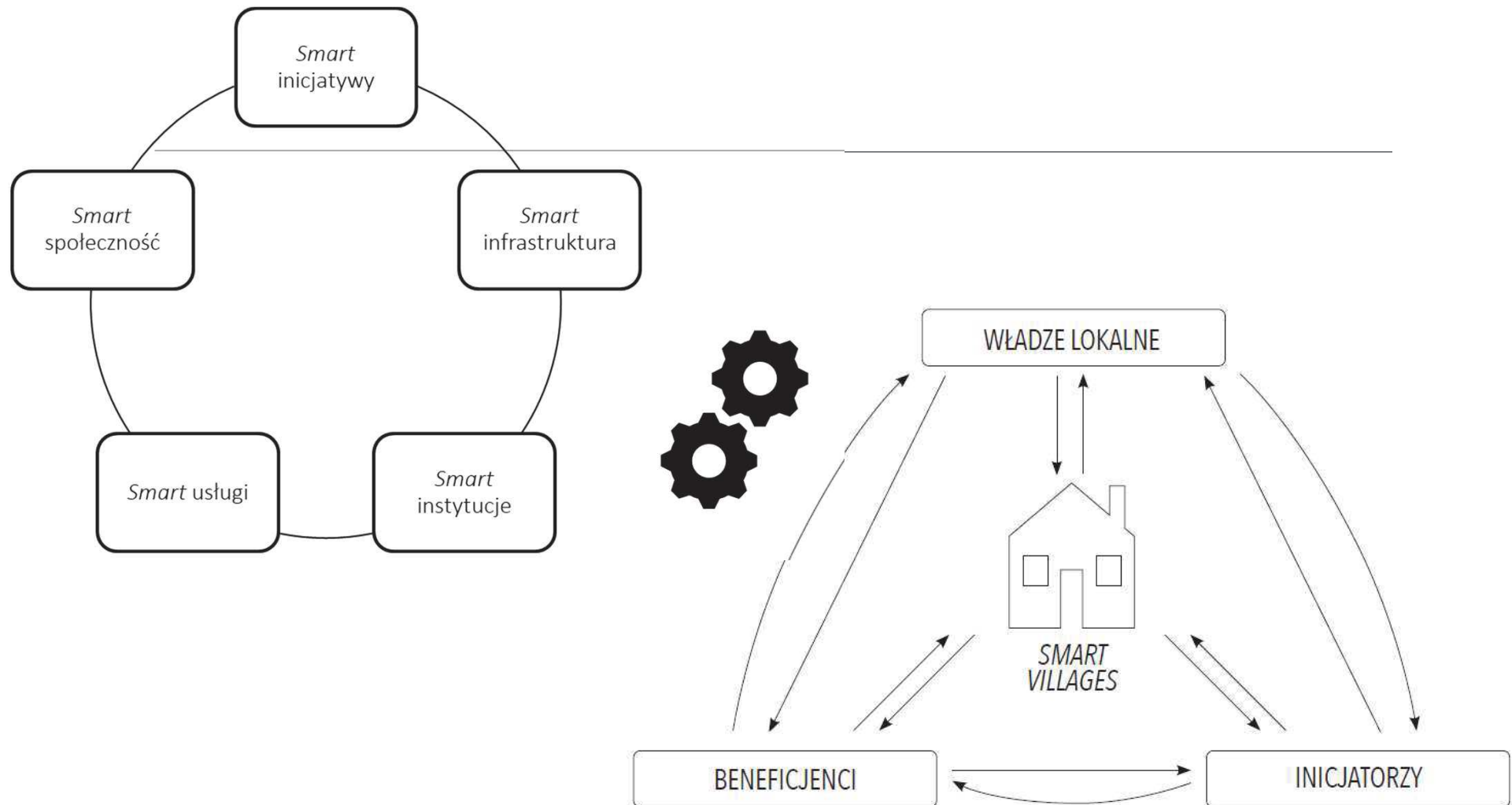

Smart villages	Smart city
W fazie koncepcyjnej od 2-3 lat	Zapoczątkowane w latach 90. XX w.
W odpowiedź na problemy demograficzne oraz niską aktywność w społecznościach lokalnych	Odpowiedź na zmiany technologiczne, innowacje, presję na środowisko
<u>Cel</u> : poprawa warunków życia, zatrzymanie mieszkańców, cyfryzacja	<u>Cel</u> : wzrost konkurencyjności, efektywności, poprawa jakości życia
Kluczowy jest kapitał społeczny, lokalne dziedzictwo, promowanie innowacji cyfrowych i społecznych	Kluczowy czynnik to dostęp do technologii i kapitału ludzkiego
Duże znaczenie liderów lokalnych, NGOs i władzy lokalnej (aktywizacja i koordynacja)	Bardzo ważna rola podmiotów prywatnych i władz miejskich (partnerstwa publiczno-prywatne)

Wspólny cel: zmniejszenie kosztów funkcjonowania j.s.t.

Źródło: Komorowski i Stanny 2020.

Źródło: Komorowski i Stanny 2020; Kalinowski, Komorowski, Rosa 2021, s. 109.

Przykładowe obszary tematyczne inteligentnych działań

Dziedzina smart rozwiązań	Usługi publiczne:	Zarządzanie publiczne:	Przedsiębiorczość:
Obszary interwencji	energetyka	e-administracja	rolnictwo precyzyjne
	bezpieczeństwo	gospodarka odpadami	handel online
	edukacja zdalna	planowanie przestrzenne	turystyka wiejska
	transport publiczny	monitoring jakości środowiska	współdzielenie sprzętów
	e-opieka, e-zdrowie	włączanie mieszkańców we współdecydowanie	inkubatory wiejskie

Smart Village jako nowy instrument UE

- Kilkanaście spotkań grupy tematycznej ds. inteligentnych wsi przy ENRD.
- Prace grup roboczych powołanych przez ministerstwa ds. rozwoju obszarów wiejskich w poszczególnych państwach członkowskich.
- Poszukiwanie przykładów i dobrych praktyk – **konkurs *Moja SMART wieś***.
- Organizacja **międzynarodowych warsztatów** pt. *Inteligentne Wsie jako skuteczny sposób na kluczowe wyzwania obszarów wiejskich*.
- Projekty badawcze w różnych jednostkach naukowych i badawczych.

Rekomendacje wobec smart villages

1. Budować na doświadczeniach.
2. Zaczynać od jednej wsi, ale budować partnerstwo.
3. Uwzględniać zapóźnienie cyfrowe wsi.
4. Ważni są ludzie.
5. Premia za aktywność.
6. SV może pomóc małym gospodarstwom.
7. Zadbać o doradztwo i wsparcie Smart Village.

Rekomendacje szczegółowe (wybrane) – na podstawie badań IRWiR PAN

Kontynuowanie w politykach unijnych i krajowych wsparcia obszarów szczególnie wykluczonych cyfrowo pod względem infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej.

Zachęcanie w programach unijnych i krajowych do tworzenia stowarzyszeń, lokalnych partnerstw i wspierania wymiany doświadczeń dotyczących podejścia do inteligentnych wsi.

Utrzymanie dotychczasowych programów oraz wzbogacenie oferty szkoleń, warsztatów, wizyt studyjnych, tutoringów dla liderów lokalnych i osób aspirujących do tego miana.

Stworzenie w gminach specjalnego systemu finansowania, który umożliwiłby wdrożenie odpornych smart rozwiązań, ułatwiających wsparcie lokalnych liderów w podejmowanych przez nich działaniach.

Nagradzanie i promowanie liderów i społeczności lokalnych, które dokonują smart zmian.

Smart villages w Planie Strategicznym WPR 2023-2027

Nazwa interwencji	Infrastruktura na obszarach wiejskich	Nazwa interwencji	LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
Fundusz	EFROW - Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	Fundusz	EFROW - Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
Rodzaj interwencji	Inwestycje (art. 68 projektu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR)		
Wskaźnik produktu	O.19 Liczba wspieranych lokalnych operacji lub jednostek inwestycyjnych w zakresie infrastruktury w ramach EFROW.	Kryteria wyboru:	
Zakres terytorialny	Cały kraj. Wsparcie będzie ograniczone do obszarów wiejskich.	1) Wdrażanie LSR.	
Powiązane cele szczegółowe i cel przekrojowy	Cel 8. Wspieranie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, włączając w to biogospodarkę i zrównoważoną gospodarkę.	W celu właściwego ukierunkowania pomocy rekomenduje się zastosowanie przez LGD kryteriów wyboru premiujących w szczególności operacje:	
Potrzeba(-y), na którą(-e) odpowiada interwencja	CS 8 P 3. Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej typu: gospodarka wodno-ściekowa. CS 8 P 4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. CS 8 P 8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich oraz ich rozwój w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym. CS 8 P 11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez zastosowanie rozwiązań innowacyjnych, w tym cyfrowych, oraz z wykorzystaniem potencjału endogenicznego.	<ul style="list-style-type: none"> objęte oddolnymi koncepcjami rozwoju skali mikro (Smart Villages – inteligentna wioska) – możliwość wyboru przez LGD najlepszych koncepcji, w ramach których projekty będą premiowane lub premiowanie projektów z każdej koncepcji na utworzenie której LGD udzieliło wsparcia, w zakresie realizacji celów środowiskowo-klimatycznych, w zakresie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i inwestycji dot. zachowania dziedzictwa kulturowego w miejscowościach o liczbie mieszkańców nie przekraczającej 5 tys., dedykowane dla rolników i domowników m.in. w zakresie agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych, e-skrzynek od rolnika oraz w zakresie ochrony i zachowania dziedzictwa, a także mieszkańców obszarów po PGR, realizowane w partnerstwie m.in. w zakresie zintegrowania (łączenie różnych dziedzin tematyki/ gospodarki, współpraca różnych grup interesu). 	
Wskaźnik rezultatu	R.34 Łączenie obszarów wiejskich w Europie. Udział ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR.		
Opis wymagań interwencji, które zapewniają efektywny wkład w realizację Celu(ów) Szczegółowego	<p>W ramach interwencji wspierane będą inwestycje dotyczące:</p> <ul style="list-style-type: none"> systemów zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi w tym ich retencji systemów indywidualnego oczyszczania ścieków ukształtowanie przestrzeni publicznej uwzględniających przeciwdziałanie zmianom klimatu, odnowienie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych z przeznaczeniem na cele publiczne <p>Wdrożenie wybranych elementów koncepcji Smart Villages obejmującej wymienione wyżej zakresy inwestycji oraz w szczególności inwestycje w zakresie budowy instalacji odnawialnych źródeł energii, „zielonych” ścieżek rowerowych.</p> <p>Interwencja wspiera rozwój infrastruktury wiejskiej oraz odnowę wsi, przyczyniając się tym samym do poprawy warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej.</p> <p>Ponadto celem interwencji jest gromadzenie i przechowywanie wód opadowych i roztopowych z wagi na niekorzystne warunki hydrologiczne. Jednocześnie wsparcie infrastruktury ukierunkowanej na poszanowanie środowiska i klimatu ma na celu minimalizowania negatywnych skutków zmian klimatu.</p>		

Planowane ścieżki wsparcia w instrumencie Smart Village

Źródło: Smart Village Network (<https://twitter.com/smartvillagenet/media>)

Moja SMART wieś I i II (2019, 2021) – przykłady

- Poszukiwanie innowacji społecznych i cyfrowych
- Upowszechnienie i promocja koncepcji smart villages
- stworzenie elektronicznego banku wiedzy nt. inicjatyw smart

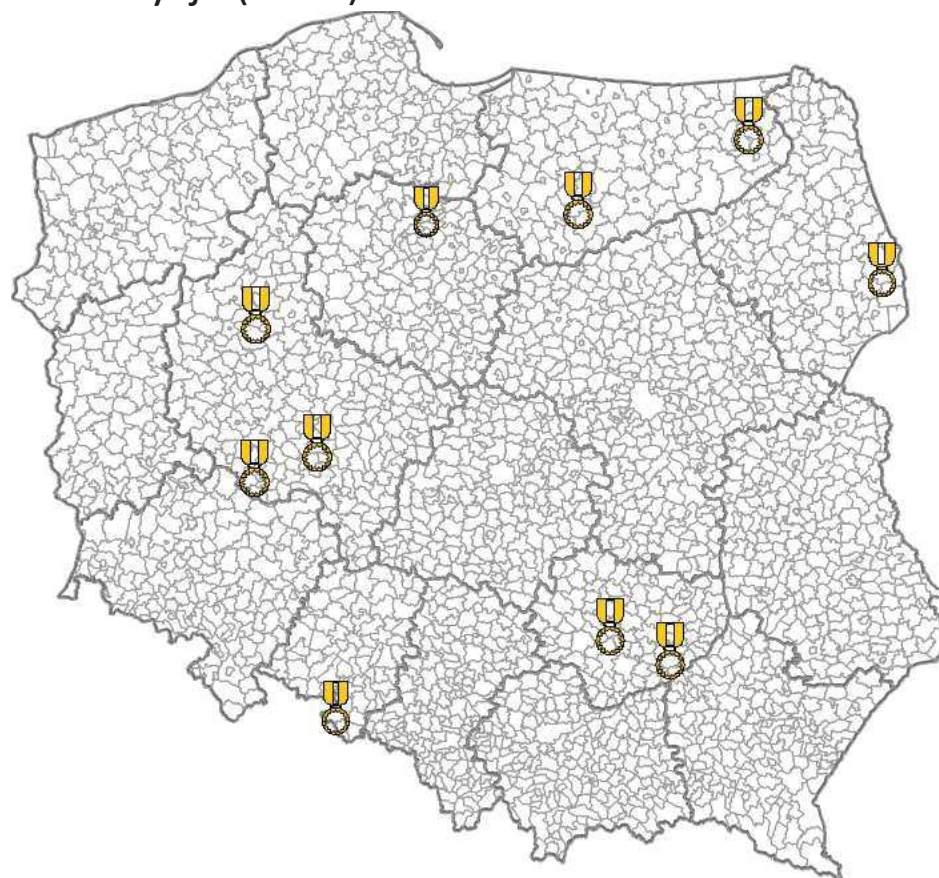
I edycja: smart.irwirpan.waw.pl

II edycja: linkd.pl/p9dp4

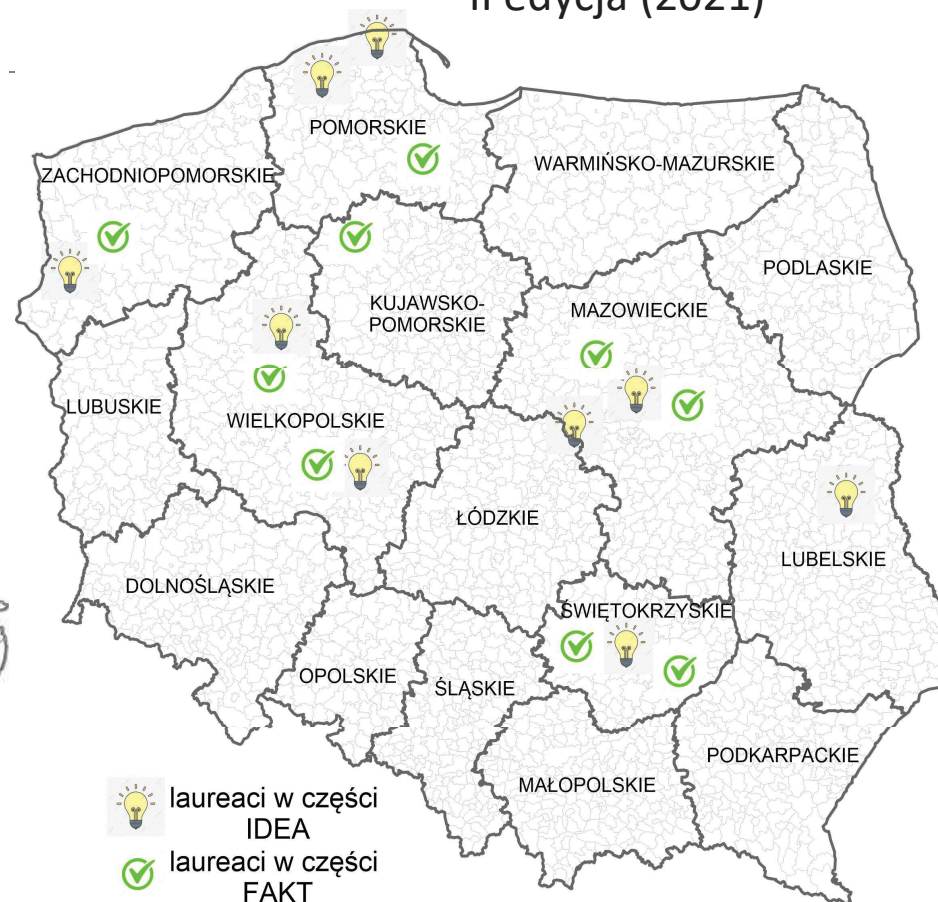

Laureaci konkursu „Moja smart wieś”

I edycja (2019)

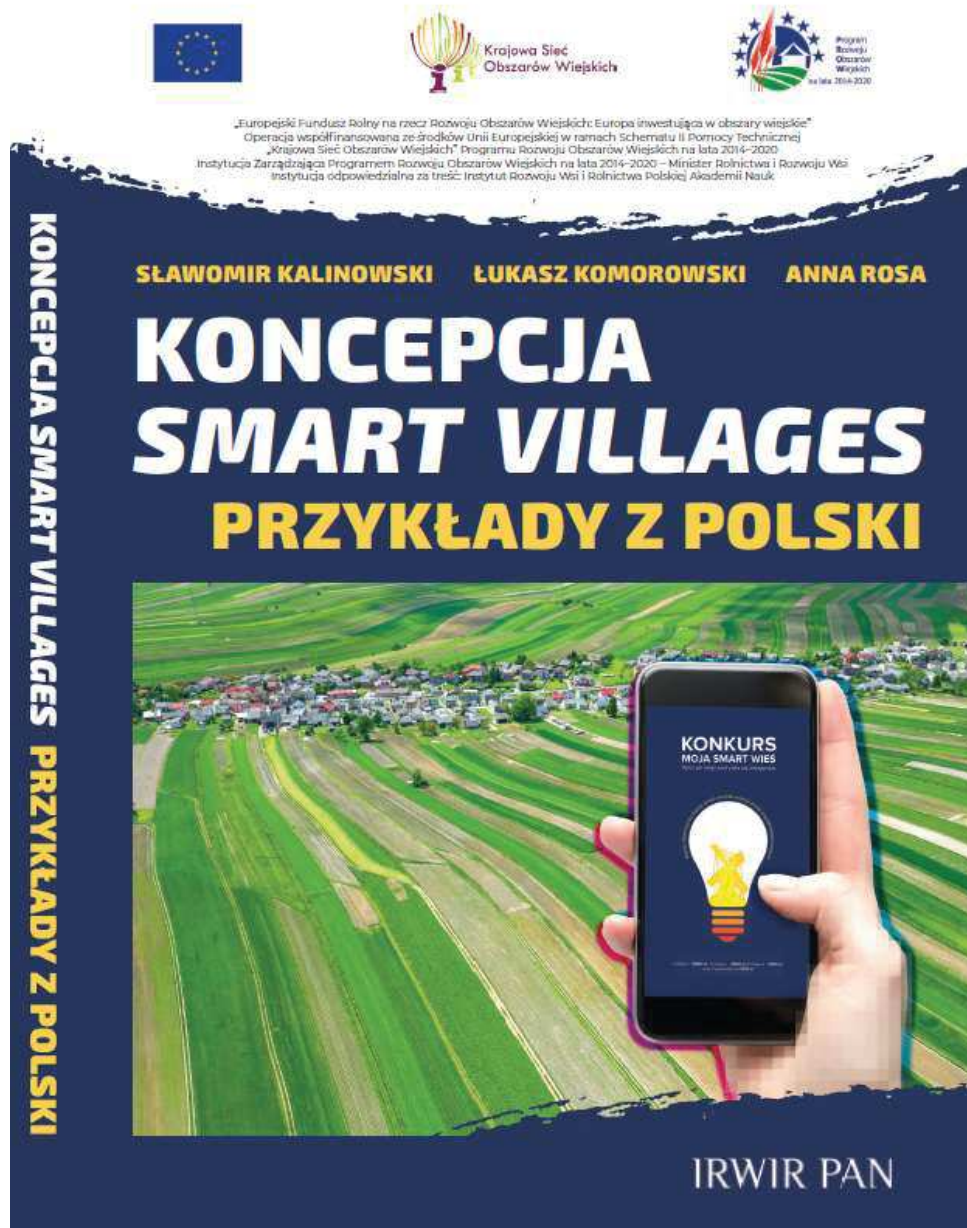
II edycja (2021)

Źródło: oprac. własne.

Katalog tematyczny zgłoszeń na konkurs

JUŻ DOSTĘPNA

www.irwirpan.waw.pl

→ PUBLIKACJE →
KSIĄŻKI

oraz

www.researchgate.net

Konkluzje

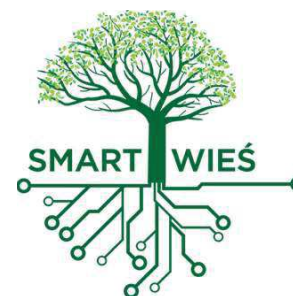
- Nie ma jednego sposobu na bycie smart, ale katalog potrzeb jest podobny (choć otwarty!).
- Smart wsie już istnieją, często nie wiedząc/nie identyfikując się w ten sposób.
- Inteligentne ≠ zaawansowane technologicznie – technologie są ważne jako narzędzie, a nie jako cel sam w sobie.
- Smart inicjatywy są finansowane z różnych źródeł: europejskich, krajowych, samorządowych, funduszy sołeckich i budżetów prywatnych.
- Inicjatorem jest zwykle lokalny lider (sołtys, wójt, radny itp.) – należy ich wspierać!
- Koncepcja smart villages jest gotowa na kolejny etap - elastyczne wsparcie systemowe i finansowe.

Dziękuję

E-mail: lkomorowski@irwirpan.waw.pl

IRWiR PAN
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa

www.irwirpan.waw.pl
facebook.com/irwirpan

Warto odwiedzić:
smartwies.pl

IRWIR PAN

Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa